

Ročníková práce

Proměny Anny Letenské

Vypracovala: Alice Exnerová

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra divadelní vědy

2. ročník, Bc.

Akademický rok: 2013/2014

Vedoucí práce: PhDr. Barbara Topolová, Ph.D.

„Není objektivních způsobů, jak jen popsat a zaznamenat herecký projev.“

Růžena Vacková

Obsah

1	Úvod.....	4
2	Životní dráha	4
3	Dobové ohlasy.....	5
3.1	Role přetrvávající	6
3.1.1	paní Wolfová.....	6
3.1.2	Varvara	7
3.2	Role zapomenuté	8
3.3	Vizuální dojem	9
3.4	Studie.....	10
3.5	Dobový obraz	10
4	Do listopadu 1989	11
4.1	Publikace	11
4.2	Novinové články.....	12
4.3	Souhrn.....	15
5	Po listopadu	16
5.1	Publikace	16
5.2	Novinové články.....	17
6	Závěr.....	19
7	Literatura a prameny	21

1 Úvod

Anna Letenská patří mezi herečky, jejichž divadelní tvorbu si dnes příliš nepřipomínáme. U pamětníků je snad spojována s několika černobílými filmy a angažmá v Divadle na Vinohradech. Většina české společnosti si však v souvislosti s jejím jménem vybaví hlavně tragický osud, který ji stihl v době okupace. Stala se obětí procesu známého jako heydrichiáda, který se mstil na obyvatelích Protektorátu.

O osobu Anny Letenské jsem se začala zajímat mimo jiné proto, že v ulici po ní pojmenované bydlím. Při snaze zjistit něco více o této herečce jsem narazila na fakt, že většina textů, které o Letenské referují, vyzdvihují především jejím pohnutý a předčasný konec. Letenskou coby herečku shrnují do pár ustálených hesel: veselá, s komickým talentem, výrazná v lidových postavách. Stejně černobíle působí charakteristika její osobnosti, a to jak v životě, tak na jevišti.

Obraz každého člověka prochází s postupem času různými proměnami. V průběhu studia textů o Letenské jsem se zamýšlela nad otázku, jak a čím mohla být její podoba ovlivněna a reinterpretována na základě několika skutečností. První z nich je její tragická smrt, tou druhou vzhled a původ herečky a třetí sílíci vliv levicové, později komunistické ideologie v Československé republice. V této práci bych se chtěla pokusit porovnat ohlasy na její herecké výkony s texty, které začaly vycházet po její smrti. Pro období před květnem 1942 jsem rozsah pramenů omezila na texty divadelní kritiky reflektující tvorbu Letenské v Divadle na Vinohradech a studii Růženy Vackové, která komplexně hodnotí její herecký projev v rámci dosavadní tvorby. Po hereččině smrti se zdroje rozšiřují o další druhy dokumentů. Jejich porovnáním bych se chtěla pokusit vyjádřit, jakým způsobem mohla být veřejností vnímána za svého života a jaká a jestli proběhla v textech transformace pohledu na její osobu a práci.

2 Životní dráha

Anna Letenská se narodila 29. srpna v Nýřanech u Plzně do herecké rodiny Marie a Oldřicha Svobodových. Dětství prožila s rodiči a pěti sourozenci po štacích s kočovnou divadelní společností u Tuttrů. Zde také odehrála všechny dětské role. Prvního angažmá se jí dostalo ve společnosti Sukové-Kramuelové vedené jejím otcem. Před nástupem do angažmá

vinohradského divadla prošla coby operetní herečka řadou okresních divadel. Po angažmá v Českých Budějovicích působila v Alferiho divadelní společnosti. Zde se poznala se svým prvním manželem, operetním mladokomikem Jiřím Letenským, se kterým měla syna Jiřího. Následovaly divadla v Košicích, Olomouci a bratislavské Národní divadlo, kde již působila coby herečka činoherní. Po angažmá v Bratislavě hrála krátce v Kladně a v roce 1936 odchází s manželem do Prahy. Zde se ale rozvádí a zůstává sama bez trvalého angažmá. Jejím druhým mužem se záhy stává architekt Vladimír Čaloun. Letenská čas působí v pražském Varieté a Osvozeném divadle. Upozorní na sebe až v rozhlasových dramatizacích. Zpráva o jedné takové, Nerudovy povídky *Týden v tichém domě*, se dochovala a Letenská je v ní hodnocena jako „výrazná herečka bohatého fondu“¹, která hře vévodí. Dostává nabídku angažmá ve vinohradském divadle, kde nejdříve krátce hostuje a od roku 1939 se stává jeho členkou. Do vinohradského divadla se Letenská dostává už jako vyzrálá herečka a ztvárňuje zde několik rolí, které se staly určující pro charakteristiku jejího herectví ale i vnímání její osoby.

Pro kontext a pochopení textů o Anně Letenské pokládám za vhodné doplnit ještě několik informací o jejím životě. Po atentátu na říšského protektora Heydricha byli manželé Čalounovi zatčeni za napomáhání výsadkářům (resp. doktorovi, který jednoho z atentátníků ošetřil). Letenská, která v té době už měla za sebou několik filmových rolí, právě točila komedii Otakara Vávry *Přijdu hned!*. Byla propuštěna, aby mohla dohrát svou postavu domovnice Kudláčkové. Po skončení natáčení byla znovu zatčena a tentokrát převezena s manželem do Terezína, posléze do Mauthausenu, kde byla 24. října popravena. Stala se jedinou herečkou, která padla jako oběť heydrichiády. Po válce byla vyznamenána Československým válečným křížem in memoriam. Dva roky po válce byla do vinohradského divadla umístěna její busta k počtě její památky, kterou je tam možno vidět dodnes.

3 Dobové ohlasy

Představu, jaké role Letenská na Vinohradech ztvárňovala a jak ji mohlo vnímat tehdejší publikum, si můžeme vytvořit z dobových dokumentů. U popisu hereckého projevu se sice dá jen těžko spoléhat na objektivní přístup autora textu, jsou to však nejautentičtější záznamy o hereččině tvorbě, které máme k dispozici.

Role, které Letenská ve vinohradském divadle ztvárnila, vychází převážně z dobového repertoáru. Pro účely této práce se podařilo zjistit přibližně dvacet her, na kterých se Letenská

¹ DRDA, Jan. Rozhlasový Týden v tichém domě. *Lidové noviny*. 30. 1. 1941.

herecky podílela. Seznam však pravděpodobně není konečný. Protože se nepodařilo dohledat ucelený přehled jejích rolí, vznikal postupně ze stále nově se vynořujících informací o jejím působení na vinohradské scéně. Ať už jde o novinové články, herecké studie, fotky, reportáže či vzpomínky pamětníků. Některé informace se navíc jeví jako zavádějící. Příkladem může být článek *Anna Letenská dnešku*², který zmiňuje roli Anči v Langrově *Periferii*. Ta přitom měla premiéru r. 1925 a znovu až r. 1947³. Ale i tak z něj můžeme vyčíst, že podíl komických postav a postav vážnějšího charakteru je u Letenské poměrně vyrovnaný. Převážně se však z velké většiny jedná o tzv. lidovou dramaturgiu⁴.

3.1 Role přetrvávající

V dobových kritikách najdeme ohlasy výhradně na komické role Anny Letenské. Zpravidla bývala obsazována do rolí starších, zkušených žen. Tento fakt přispívá k obrazu Letenské jako vynikající komické herečky. Tou bezpochyby byla, její herecká práce ale nebyla tak jednostranná, jak se může z charakteru dochovaných zpráv zdát. Přesto nejvíce dochovaných recenzí je právě na postavy tohoto rázu. Jednalo se převážně o hry z lidového prostředí, ve kterých Letenská ztvárňovala postavy rázných žen s tzv. vyřídilkou. Mezi herecké výkony, kterých si kritika všímala nejvíce, a ke kterým se pozdější texty o Letenské pravidelně vrací, patří role paní Wolfová v Hauptmannově *Bobřím kožichu* a Varvara v Ostrovského *Bouři*.

3.1.1 paní Wolfová

Terčem posměchu v Hauptmannově komedii je byrokratismus Bismarckého Pruska. Pradlena Wolfová v ní symbolizuje obyčejný lid, který svým selským rozumem a šikovností předčí úředníky a státní zástupce. Zosobňuje svéráznou, jadrnou postavu, manželku i matku, ochránkyni rodinného krbu, která si ví vždy rady, vyzná se v životě a jen tak někdo si na ni nepříjde. Díky své neutuchající vitalitě, průbojnosti a rovněž i drzosti obratně manévruje v prostředí úplatků a obcházení zákonů a je schopná vytěžit prospěch z každé příhodné situace.

Deník *Venkov* ohodnotil Letenské nastudování následovně: „*Vedoucí postavu vytvořila Anna Letenská, která se slibně rozehrává v charakterních rolích. Její chamtivá zlodějka, drsně mateřská máma, dvojitá tvář těžké bytosti, strhuje pravdivostí povahové kresby. Ona zvláštní dělná a vášnivá pracovitost, již vyhrává Letenská v prudkých pohybech a vířivou a*

² HEJZLAR, Tomáš. Anna Letenská dnešku. Haló noviny, roč. 4, č. 202, 29. 8. 1994, s. 5.

³ Virtuální studovna Divadelního ústavu. <http://vis.idu.cz/Productions.aspx>.

⁴ Seznam rolí Anny Letenské v příloze

*hbitou pohyblivostí, ona zvláštní lstivá chytrost, již vystihuje bdělým přitakáním a ona živočišná dravost, která na sebe bere u Letenské podobu tartuffovské přetvářky dávají dohromady neobyčejnou živoucí postavu.*⁵. V *Lidových novinách* se můžeme dokonce dočíst, že: „...*Letenská, do matky Wolfové předurčená letorou i spádem výmluvnosti, nasazuje korunu svým lidovým postavám.*“⁶. O roli pradleny Wolfové rovněž píše Růžena Vacková ve studii zaměřené na tehdejší významné divadelní herečky. Uvádí ji jako příklad velkého formátu herectví, kterým Letenská disponovala, a řadí její výkon v této roli na světovou úroveň.⁷

3.1.2 Varvara

Snad nejčastěji zmiňovanou rolí Anny Letenské je postava z Ostrovského dramatu *Bouře*. A to i přes to, že se v případě *Bouře* nejedná o komedii. Varvara, švagrová ústřední postavy Káti Kabanové, je veselou dívkou která se jako jediná z rodiny Kabanových nenechává semlít tyranskou diktaturou staré kupcové Marfy. V drsném prostředí, které citlivou Kát'u přivede k sebevraždě, si nachází skulinky, kterými uniká do světa radovánek a svobody. Varvara v sobě skýtá odlehčující prvek, světlé místo jinak psychologickým realismem zatěžkaného dramatu a Letenská v její postavě dokázala vycítit mladistvou drzost i lehkovážnost.

Divadelní kritika napsala o jejím provedení, že „*Anna Letenská vytušila v její dceři Varvaře pudovou přírodní bytost, která jaksi mimo dobro i zlo jde za voláním své krve a v milostných hrách za zpěvu i tance si nachází odškodnění té zlobné domácí káznice.*“⁸ V případě deníku *Venkov* byla její postava dokonce prohlášena za nejšťastnější z celé inscenace. Referend spatřuje v hereččině zpracování „*živočišnou dychtivost smyslnou v zajikajícím se smíchu i ve vláčně hbitých pohybech a kuplířskou mazanost zdravého vesnického děvčete.*“⁹ Varvara se stala jednou z nejčastěji připomínaných rolí, přestože se dochovala řada jiných kritik, které se velmi pochvalně vyjadřují o dalších hereckých výkonech.

⁵ BROUSIL, Antonín Martin. Hauptmanův „Bobří kožich“ v Městském divadle pražském. *Venkov*. 19. 5. 1940.

⁶ KONRÁD, Edmond. Bobří kožich. *Lidové noviny*, 19. 5. 1940.

⁷ VACKOVÁ, Růžena. České herečky v současnosti. In *Žena v českém umění dramatickém*. Editor VESELÁ, Běla. Praha: Topičova edice, 1940. Knihnice českých žen. 189 s.

⁸ BROUSIL, Antonín Martin. Ostrovského „Bouře“ v Městském divadle pražském. *Venkov*. 27. 4. 1941.

⁹ BASS, Eduard. Předloha Káti Kabanové: Ostrovského Bouře na Vinohradech. *Lidové noviny*. 27. 4. 1941.

3.2 Role zapomenuté

Vedle Varvary a pradleny Wolfové Letenská úspěšně ztvárnila celou řadu postav. Šlo, jak již bylo řečeno, převážně o postavy lidového rázu. Velkého ohlasu se dostalo jejího nastudování Praxagory v Aristofanově *Ženském sněmu*, u které kritika ocenila její propracovanost jak vnitřní, tak vnější: „*Anna Letenská vytvořila postavu Praxagory s opravdovou architektonickou disciplínou, odstupňovala a vystupňovala jednotlivé přechody v boji mezi ženami a mužem přesvědčivým výrazem, hlasem hutným, pevným gestem, takže to byl výkon ucelený, krásného formátu.*“¹⁰ O jejím umění vcítit se do role hovoří kritika *Vdovina groše*: „*Herecky složitější byla šeplová úlisnost a všemocná protřelost vdovy Pelikánové, jak ji znamenitě vyhmátla Anna Letenská.*“¹¹ V *Malostranských diplomatech* si Letenská zahrála roli ženy strážníka, kterou „*vstoupila do popředí ostřejší charakteristikou takzvaných „vyřídilek“*“¹². V případě *Slečny Pusty*, zamýšleném sociálním dramatu o pracující ženě v podniku, které kritika přijmula velmi vlažně, byla shledána jediným světlým místem celé hry. „*Oporou celé inscenace je vývoj Anny Letenské v „Slečně Pustě“, která dovedla věrojatně vyjádřit jednak její pracovitost, prostotu i inteligenci a pak její platonickou lásku k šéfovi. Nebylo nikterak lehké, učinit pravdivou tuto figuru. Stalo se to tím, že Letenská jaksí usmířila milostný motiv s její dělnou bytostí. A to tak, aby úřednice převládla nad zamilovanou slečnou. Lze říci, že Letenská umožnila tuto vratkou hru.*“¹²

Právě vzhledem k dramatické úrovni některých her se ukazuje kvalita herecké tvorby Anny Letenské. Nežřídko se jednalo o hry nevalné úrovně, přesto v nich dokázala ztvárnit postavu hodnou uznání. Velké pochvaly se jí dostalo za výkon v jednoaktovce Vladimíra Neffa *Soused*, která byla uvedena v rámci cyklu českých komorních her. „*V Neffovi vysoko vynikla herecká studie šílené ženy, kterou Anna Letenská znamenitě předvedla neklidem očí, které vidí neznámý svět, a mělkým hlasem jako bez přízvuku.*“¹³ S důležitým tvrzením přichází deník *Venkov*, který o Letenské v souvislosti s touto rolí píše, že „*zde nám Letenská připomněla, že v ní přichází dědička Bečvářové a tím rozdilem, že u Letenské bude dominantou spíše tragičnost.*“¹⁴ Přesto, že se jedná o jedinou dobovou reflexi na ztvárnění tragické postavy, kterou se podařilo dohledat, vyplývá z ní podstatná informace. Letenská byla výraznou herečkou bohatého hlasového i pohybového fondu se schopností „*vyhmátnout*“

¹⁰ KOVAN, Karel. Antická komedie v Městském divadle na Poříčí. *Venkov*. 14. 9. 1941.

¹¹ BROUSIL, Antonín Martin. Maloměstští diplomati *Venkov*. 15. 2. 1942.

¹² BROUSIL, Antonín Martin. Bubelové „Slečna Pusta“. *Venkov*. 1. 2. 1941.

¹³ BASS, Eduard. Trojí dramatický pokus. *Lidové noviny*. 17. 5. 1941.

¹⁴ BROUSIL, Antonín Martin. Tři nové hry jednoaktové. *Venkov*. 14. 9. 1941.

v postavách to podstatné a přenést to na jeviště. S ohledem na seznam rolí se dá předpokládat, že kritika na Neffova *Sousedá* nebude jedinou, která by reflektovala hereččin výkon ve vážných či tragických hrách s propracovanou hloubkou postav. Letenská byla vnímána jako významná komická herečka, její tvorba však zahrnovala i role tragické, zřejmě rovněž na vysoké herecké úrovni. Přesto postava Lišky a jí podobných z pozdějších textů postupně vymizela.

3.3 Vizuální dojem

Anna Letenská nebyla dobovým prototypem krásky. Její podoba skutečně hrála do noty tzv. ženám z lidu. Můžeme se dokonce setkat s tvrzením, že byla k těmto rolím „předurčena“¹⁵. K rázným, ale milujícím matkám, hašteřivým, přitom dobrosrdečným manželkám. Letenská však uměla využít jiných svých předností. Oproti herečkám-kráskám mohla působit pocitem známosti, dostupnosti, kterým ji umožňoval se divákům přiblížit. Často se tak dočítáme o hereččině zdůrazňované opravdovosti projevu, lidovosti, kterou si získávala bližší kontakt s publikem, než jak tomu mohlo být u obdivovaných krasavic. Často se v pozdějších kritikách hovoří o selském zjevu, který herečku k těmto rolím předurčil. Je otázkou, nakolik je tento názor ovlivněn faktem, že pocházela z venkovského prostředí a kritikami hovořícími o „přírodní pudovosti“. Tyto dojmy mohly vzniknout také díky dobovým fotografiím, na kterých je Letenská zachycena v lidových rolích. Přitom při pohledu na její civilní fotky bychom bez předchozího ovlivnění selské rysy těžko nacházeli.

16

17

18

¹⁵ KONRÁD, Edmond. Bobří kožich. *Lidové noviny*, 19. 5. 1940.

¹⁶ Foto 1: role Varvary v Ostrovského dramatu *Bouře*

¹⁷ Foto 2: civilní fotografie

¹⁸ Foto 3: role hospodyně Barbory v komedii Vladimíra Neffa *Pokušitel*

3.4 Studie

Ještě před hereččiným zavražděním byla sepsána studie Růženy Vackové o Anně Letenské, která vyšla v monografii *Žena v českém umění dramatickém* v roce 1940. Její editorka Běla Veselá si byla vědoma ošemetnosti, která provází každý pokus o popis hereckého projevu a způsobu tvorby. Proto hned v úvodu uvádí, že se nejedná o snahu vyslovit estetický soud, ale rovněž vlastní dojem o dramatických postavách, které české herečky vytvořily. Monografie popisuje jakousi empatii, smysl pro dramatično, kterým Letenská vnímala „narážky“ svých hereckých partnerů a schopnost pohotově, v pravé situaci, na ně reagovat. Jako hlavní prostředek osobité tvorby uvádí schopnost nahlédnout skutečné psychické rozpoložení postavy, niternou vnitřní atmosféru a následně ji citlivě ztvárnit. Vacková tuto opravdovost hereckého projevu označuje „*bezpečným úhozem v pojetí postavy*“¹⁹. Všimá si rozmanitosti hereččiny práce s rolemi, ke kterým přistupuje věcně i tvořivě vynalézavě.

Zajímavé je, že Vacková v Letenské vidí „*velkou herečku z oblastí ruského realismu*“²⁰. Pokud se podíváme na výčet rolí, které máme u Letenské k dispozici, najdeme pouze jedinou hru ruského autora, již zmíněnou Ostrovského *Bouři*. Co se ruských her obecně týče, mezi lety 1939-1942 uvedlo Vinohradské divadlo pouze dvě hry ruských autorů²¹. Vedle Ostrovského to byl ještě Gogolův *Revizor*. Je tedy otázkou, proč je ve zmíněné studii herecká tvorba Anny Letenské takovýmto způsobem označena. Co si Vacková pod tímto pojmem představovala se bohužel nedozvíme.

3.5 Dobový obraz

Z předchozích dokumentů vyplývá, že Letenská byla ve své době vnímána jako významná herečka činoherních představení. Její velkou doménou byla opravdovost projevu, který propojovala s propracovanou řečí těla a bohatým hlasovým fondem. Do svých postav uměla vložit prvky jak komické tak tragické. Často byla obsazována do rolí vypočítavých, jadrných žen, inklinujících k označení lidové postavy. Z důvodů, které se nepodařilo vysvětlit, byla za její silnou stránku označena oblast ruského realismu. Což je třeba mít v rámci budoucích textů na paměti. Spolu se „*zdravým vesnickým děvčetem*“, postavou „*pracující ženy*“ či „*předurčeností k lidovým postavám*“.

¹⁹ VACKOVÁ, Růžena. České herečky v současnosti. In *Žena v českém umění dramatickém*. Editor VESELÁ, Běla. Praha: Topičova edice, 1940. Knížnice českých žen. s. 183.

²⁰ Tamtéž, s. 183.

²¹ MÜLLER, Vladimír. *Padesát let Městských divadel pražských 1907-1957*. Praha: Ústřední výbor hlavního města Prahy, 1958, 185s.

4 Do listopadu 1989

Následující část práce se zabývá podobou Anny Letenské, která je formována po její smrti v roce 1942. Divadelní kritiky nahrazují vzpomínky přátel a kolegů, novinové články u příležitosti nedožitých výročí, odborné publikace a internetové zdroje. Z nich se v této kapitole pokusím popsat, jakou podobu hereččiny osoby a uměleckého působení čtenářům předkládají. Zda a případně jak se liší od obrazu, který jsem se pokusila zrekonstruovat na základě dobových pramenů. A jestli se s postupem času nějak proměňuje.

Jelikož jsem na začátku své práce vyslovila domněnku, že podoba Anny Letenské mohla být formována mimo jiné také politickým režimem, ve kterém řada textů vycházela, rozhodla jsem se rozdělit je do dvou skupin. V první budou texty psané v době komunistické vlády 1948-1989, ve druhé pak ty, které vyšly od sametové revoluce až do současnosti. Rovněž se pokusím zjistit, zda a do jaké míry mohly být její venkovský původ a poprava nacisty projektovány do charakteristiky herecké tvorby.

4.1 Publikace

Z dokumentů, které se podařilo dohledat, se o Letenské zmiňují nejdříve knižní publikace. První zmínku nacházíme ve vzpomínce Jaroslava Kvapila v Divadelním zápisníku z roku 1948 s názvem *Podoba Anny Letenské*. Kvapil v její herecké tvorbě shledává hlavně projekci její vlastní osoby. Tu líčí jako srdečnou, laskavou a hlavně prostou. Doslova se „špatně skrývanými sklony prosté venkovanky a s touhou po klidu života v prostředí s lidovými typy.“²² Herečku bez manýr, „zemitou a plnokrevnou“²³, kterou připodobňuje k Ladovým obrázkům a vkládá jí do úst motto „*Jsem herečka z lidu a hraju pro lid*“²⁴. Přes tento jednostranný výklad Letenské uměleckého působení zmiňuje její všestrannost a univerzálnost hereckého projevu a současně v ní spatřuje jednu z nejvýraznějších komiček své doby. Kvapilův článek nutno brát s určitou rezervou. Hned v úvodu se autor přiznává k problematice psaní o Letenské. Její tragická smrt byla v době vzniku textu ještě čerstvou vzpomínkou, která na něj a ostatní její kolegy stále působila. Jejich vztah k Letenské se tak blížil vzhlížení k mučednici, který Kvapil ještě umocnil lyrickým podtónem celého textu.

Další publikace, ve které se dočítáme o Anně Letenské, vychází v roce 1978. Divadelní historik František Černý o ní píše ve své *Měnivě tváři divadla* v kapitole *Střízliví*

²² MÜLLER, Vladimír. *Padesát let Městských divadel pražských 1907-1957*. Praha: Ústřední výbor hlavního města Prahy, 1958, s. 20.

²³ Tamtéž

²⁴ Tamtéž

zkoumatelé společnosti. Řadí Letenskou po bok Marie Burešové, Vlasty Fabiánové, Jiřiny Štěpničkové či Nataši Gollové, největších hereček generace narozené v prvním desetiletí 20. století. Černý o nich tvrdí, že i přes to, že ještě tíhly k typovému herectví, uměly současně uchopit a vytvořit rozmanité lidské životy. Od humoru přes posměch, ironii a grotesknost ke smutku, vážnosti a porozumění. Podle Černého vynikala Letenská mezi vrstevnicemi svým nesporným komickým talentem. Jako příklad uvádí role v Tylově *Strakonickém dudákovi*, Ostrovského *Bouři*, Hauptmannově *Bobřím kožichu*, či Kleistově *Rozbitém džbánu*. To, co u Kvapila může vyznít jako lehká dehonestace hereččina jevištního umění (zkrátka jen hrála samu sebe), nabývá u Černého konkrétnějších kontur. Černý sice rovněž píše o Letenské v duchu „*vitálního selského zjevu*“²⁵ a používá podobných označení jako Kvapil, všimá si ovšem i jejího hereckého vkladu, techniky a schopnosti maximálně se s rolí sžít. „...*tíhla k plnokrevným temperamentním energickým postavám, které si diváky získávaly samozřejmou pravdivostí a věrohodností. Dovedla se s velikou přesvědčivostí proměňovat v různé osudy. Do svých bohatě individualizovaných typů vkládala prudkou živočišnou sílu a energii zdravé ženy.*“²⁶ Stejně jako Vacková poukazuje na realismus v herectví Anny Letenské, díky kterému ze svých rolí vytvářela vrstvené, promyšleně strukturované charaktery.

Před rokem 1989 máme k dispozici ještě sepsané paměti Františka Kovaříka, kolegy Anny Letenské z Vinohradského divadla. Herec vzpomíná na svou divadelní kolegyni jako na báječnou herečku i člověka. „*Vždycky veselá, družná, optimistická, temperamentní a velice pracovitá. Obecenstvo ji mělo rádo, kritika si jí vážila.*“²⁷

4.2 Novinové články

Zprávy o Anně Letenské v denním tisku a časopisech se podařilo vyhledat nejdříve z roku 1974. Vzpomínají Anny Letenské u příležitosti jejich nedožitých sedmdesátých narozenin. Oba články v úvodu konstatují všeobecnou neznalost této výrazné divadelní komičky, která je pro jejich čtenáře neprávem zapomenuta. *Svobodné slovo* navíc dodává, že se můžeme setkat s její falešnou charakteristikou. Jakou falešnou charakteristiku měl autor na mysli se mi bohužel nepodařilo zjistit. Texty shodně zmiňují její komický talent, tvůrčí fantazii i umělecký šarm, kterým si získávala diváky, i přesto, že „*nevynikala efektností*

²⁵ ČERNÝ, František. *Měnivá tvář divadla, aneb, Dvě století s pražskými herci*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1978, 319 s., [48] s. obr. příl.

²⁶ Tamtéž

²⁷ František Kovařík: *Kudy všudy za divadlem*. Praha: Odeon, 1982. str. 266.

zjevu²⁸. Dočteme se o schopnosti zpodobňovat člověka v jeho různých proměnách²⁹ a přirovnání její osobnosti k Hübnerové a Bečvářové³⁰.

Na konci 70. let se články začínají více věnovat hereččinu dětství strávenému po venkovských štacích, mezi lidem. Oblíbená a pravidelně se vyskytující charakteristika herečky „z lidu“ či hrající „pro lid“ svědčí o manipulaci jejího osoby ve prospěch vytvoření dobového obrazu lidové umělkyně. Ve 20. století jen velice málo kočovných společností hrálo na skutečném venkově. Obyčejně svou činnost provozovaly po městech či městečkách a diváky tak rozhodně nebyl jen tzv. lid (toto označení samo osobě je velmi zavádějící a manipulující) nýbrž i místní inteligence, měšťané, a profese všeho druhu. Stejně zkreslená je předkládaná představa jejího dětství, ve kterém prý už „věděla, co je to přezírání mocných“³¹. Vykreslení potenciální chudoby či hmotného nedostatku a ústrků ze strany bohatých občanů, nijak podložené či opodstatněné, jen podtrhuje utvářející se sentimentální obraz hereččina původu. Články tohoto typu pochází hlavně z pera nýřanského rodáka Františka Kroce. Jeho patrioticky laděné texty *Hrála pro lid*, či opakující se *Herečka z lidu*, kladoucí důraz na hereččin venkovský původ a prostou povahu, překrucují obraz Letenské do pravé socialistické umělkyně, která „nikdy nezapomínala, že se narodila v revolučních hornických Nýřanech“³² a ve svých rolích se nejvíce obracela k prostému lidu. Vedle vesnického původu se Kroc věnuje hlavně popisu událostí po heydrichiádě.

Rovněž se objevují zmínky o rolích, které mají doložit hereččin obdiv k ruskému a sovětskému repertoáru. Tato tvrzení jsou stejně jako obraz jejího dětství jasně manipulativního charakteru, neboť jak již bylo v kapitole Studie dokázáno, za celou dobu hereččina působení uvedlo vinohradské divadlo pouze dvě ruské hry, z nichž Letenská v jedné z nich figurovala. Tyto zprávy se pravděpodobně opírají o studii Růženy Vackové, ve které již byla konstatována nejasnost, kde a jak autorka přišla k tvrzení o hereččině zájmu o ruský realismus³³. Jako důkaz tvrzení o hereččině lásce k ruské dramatice slouží role Varvary v Ostrovského *Bouři*, která nabývá silně desinterpretačního vyznění. Dočítáme se o Letenské jako o herečce známé „ryzím smýšlením, nebojácným vystupováním a obdivem k ruskému a

²⁸ VM. Památce Anny Letenské. *Svobodné slovo*. 30. 8. 1974.

²⁹ tamtéž

³⁰ VM. Úděl herečky. *Lidové demokracie*. Praha, 30. 8. 1974.

³¹ BERGEROVÁ, Eva M. Památce Anny Letenské. *Vlasta*. Praha, 23. 11. 1977.

³² KROC, František. Herečka z lidu. *Pravda*. Plzeň, 29. 8. 1979.

³³ VACKOVÁ, Růžena. České herečky v současnosti. In *Žena v českém umění dramatickém*. Editor VESELÁ, Běla. Praha: Topičova edice, 1940. Knižnice českých žen. s. 183.

sovětskému repertoáru³⁴, s „živým smyslem pro sociální uchopení postav“³⁵. Objevující se pochvalné ohlasy na hry se sociální tematikou (Bubelová, Pacovská, Neff), které mají opět podtrhnout obraz herečky hrající „pro lid“. Přitom, až na Neffova *Sousedu*, se jedná o hry dobovou kritikou označené za velmi podprůměrné, které Letenská zachraňovala svým hereckým výkonem.

Po vydání *Měnivá tvář divadla* (1978) se v článcích opakovaně objevují výrazy v souvislosti s Annou Letenskou těžící z této nové publikace. Oblíbené jsou zejména pojmy „realistické herectví“ a „plnokrevné temperamentní postavy“. Hned v roce 1979 se tak děje ve slovenském časopise *Film a divadlo*. U něj se v textu připomínající hereččinu osobu hned v úvodu setkáváme s „plnokrevným realistickým herectvím“³⁶. Vynáší její herecké umění, díky kterému dokázala i z plytkých rolí vykřesat „výrazné realistické a pracující ženy“. Autor v herečce vidí osobnost realistického herectví a komického typu, současně však se schopností vytvářet komické i tragické postavy. *Rudé právo* z téhož roku rovněž vychází z Černého studie. Novinkou je ideově laděná interpretace událostí kolem Heydrichiády: „*I když věděla, že jí hrozí smrt, ukryla spolupracovníky těch, kteří v roce 1942 provedli atentát na Heydricha. Za tento občanský postoj zaplatila životem. Byla tedy nejen herečkou, ale i člověkem, který straní pokroku. V tom zůstává její odkaz stále živý.*“³⁷. V samotném případě napomáhání atentátníkům se zprávy o Letenské často rozcházejí. Informace jako koho u sebe nechali manželé Čalounovi přespat či jak dalece si byla Letenská vědoma důsledků tohoto činu se článek od článku liší. Zkoumání, co přesně se oné noci u Čalounů seběhlo, však není předmětem této práce a proto se jím také dále nezabývá. Dotvářejí však představu, jak volně mohli autoři článků pracovat s životním příběhem Anny Letenské. Další „vlastenecký postoj“ nabízí článek *Život a zmar herečky*, kde autor popisuje osvícené počínání vinohradských herců, Letenskou nevyjímaje: „*Repertoár a obsah mnohých her je sice pořádně zmrzačen četnými zásahy okupační cenzury, ale navzdory tomu se ještě v pražských divadlech hraje a mnozí herci prostřednictvím jinotajů povzbuzují vlastenecké cítění svých vděčných diváků.*“³⁸

Postupně se do popředí článků přesouvá hereččina tragická smrt. Autoři vyhledávají podrobnosti o hereččině zavraždění: objevují se svědectví kolegů a příbuzných, citují se dopisy a motáky, které posílala z Terezína, rekonstruují se hereččiny poslední dny. Formulace

³⁴ BERGEROVÁ, Eva M. Památce Anny Letenské. *Vlasta*. Praha, 23. 11. 1977.

³⁵ FK. Vzpomínáme A. Letenské. *Lidová demokracie*. 30. 8. 1979.

³⁶ PROCHÁZKA, Jan. Anna Letenská. *Film a divadlo*, roč. 23, č. 23, 16. 11. 1979, číslo strany nedohledáno.

³⁷ DA. Vzpomínka na herečku. *Rudé právo*. Praha, 29. 8. 1979.

³⁸ KOTÍK, Ota. Život a zmar herečky. *Večerní Praha*. 20. 8. 1984.

nabývají na dramatičnosti. Dočítáme se, že herečka byla do koncentračního tábora „odvěčena“, kde „zahynula za nacistického běsnění v r. 1942 v plynové komoře“. Objevují se tituly *Statečná herečka* či *Role pro odvahu*. Texty se výrazně sentimentalizují, oblíbeným detailem se stává kapesníček, který přišel společně s hereččinými věcmi z Mauthausenu, a na který Anna Letenská vyšila „Domů!!!“. Autoři textů zapojují svou fantazii, aby vylíčili strastiplné poslední dny hereččina života, ve kterých, přes všechnu hrůzu, dokázala mezi spolutrpícími rozdávat radost a naději. Dočítáme se, že „posilovala ostatní tancem i zpěvem, ač sama velice trpěla“³⁹, ve vězení se pak chovala jako „příkladná vlastenka“⁴⁰. Objevují se také (rovněž nepodložené) zprávy o brutalitě výslechů, které Letenská podstupovala ještě před druhým zatčením. Nakolik jsou podobné zprávy o chování Anny Letenské výplody novinářské fantazie a fabulace, zůstává na posouzení čtenáře této práce.

Příkladem ukázkou velmi sentimentálně zbarveného obrazu Anny Letenské s notnou dávkou vlastní představivosti představuje sonda do hereččina života Jiřího Margoliuse z r. 1984. Autor vyhledal pamětníky i syna Letenské Jiřího a z jejich vzpomínek zrekonstruoval hereččin obraz, který čtenáři předkládá v článku s titulem *Role pro odvahu*. Anna Letenská z něho vychází jako statečná žena hodná obdivu. Vždy veselá, skvělá herečka, rozená komička s krutým osudem. Kolegové vzpomínají na její veselou a přátelskou povahu, z rolí vyzdvihují mimo jiné mimořádně zahraničnou Wolfovou v *Bobřím kožichu* a vzpomínají i na jinde zatím neuvedené role ve *Vzbouření v ústavu šlechticů* a *Paličově dceři*. Celý text je psán velmi dojemným, lyrizujícím stylem s literární licencí: rekonstrukce tragického osudu končí fiktivním vnitřním monologem Anny Letenské jdoucí na smrt. Autor tímto textem skládá Letenské poklonu coby upřímné, laskavé a velmi statečné umělkyni.

4.3 Souhrn

Anna Letenská je po celou dobu vnímána jako výrazná divadelní osobnost a její smrt jako velká ztráta jednoho z předních divadelních talentů. V 70. letech vyzdvihují články komický talent a mezi nejvýraznější hereččinu tvorbu řadí role z inscenací *Bobří kožich*, *Strakonický dudák*, *Rozbitý džbán*, *Bouře* či *Veselé paničky windsorské*. Letenská je nejčasněji charakterizována velkým temperamentem, plnokrevností svých postav, opravdovostí projevu a laskavou, humornou a přátelskou povahou. S koncem 70. let začne být její umělecký styl označován termínem realistické herectví. Podoba Anny Letenské je překroucen do sentimentálního obrazu statečné občanky a účelově interpretován jako herečka venkovského

³⁹ KROC, František. Herečka z lidu. *Pravda*. 29. 8. 1979.

⁴⁰ KROC, František. Herečka z lidu. *Obrana lidu*. 1. 9. 1984.

původu vynikající ve hrách se sociální tematikou. Zdůrazňuje se její vřelý vztah k hrám sovětských autorů, z domácí tvorby se připomínají hry Pacovské, Neffa, Bubelové. Tragická rovina její herecké tvorby je odsunuta do pozadí. Do popředí zájmu se naopak dostává tragika jejího osudu, který se stává ústředním motivem hereččina životního příběhu. Vyzdvihuje se její statečné chování v nelidských podmínkách koncentračního tábora, které autoři textů doplňují svými domnělými představami. Tragika osudu Letenské mimo jiné inspirovala spisovatele Norbert Frýda k napsání novely *Kat nepočká* (1958). Režisér František Filip podle ní o třináct let později natočil stejnojmenné filmové drama s Jiřinou Bohdalovou v hlavní roli.

Přestože texty o Letenské nešetří slovy chvály, poněkud posunují charakteristiku její herecké práce. V duchu dobové rétoriky se z ní stává herečka z pracujícího, venkovského lidu. Některé články si vypůjčují její osobu k vyjádření odporu vůči fašistickému režimu. V jejím způsobu hereckého umění nevidí ani tak techniku a dovednost, jako odraz její osoby a života: venkovský původ, selský zjev, prostá a veselá povaha. Dokonale se hodící obraz herečky z lidu, která se navíc svou činností podílela na narušení předchozího režimu.

5 Po listopadu

5.1 Publikace

Vzpomínky kolegů na Annu Letenskou jsou si vesměs podobné. Líčí herečku komického i dramatického talentu, která vynikala jako představitelka lidových typů, v osobním životě pak veselou, laskavou, a jak se později ukázalo, s velmi statečnou povahou. Vedle vzpomínek máme k dispozici studii badatele Jaroslava Čvančary *Zjeviště na popravišti*, který se životem Anny Letenské velmi detailně zabývá. Jedná se o odbornou rekonstrukci hereččina života se zaměřením na situaci kolem a po heydrichiádě, doplněnou řadou dobových fotografií a dokumentů. Přestože hlavní zájem je směřován k událostem kolem atentátu, přináší Čvančarův text rovněž obraz Anny Letenské coby herečky. *„Každou novou roli přesvědčovala, jak velké a dramatické postavy, bez jevištního patosu, bez zaměření k vnějším efektům a líbivosti, umí zahrát. Hereckou mnohostranností, originalitou, rolemi veseloherních milovnic, rozpustilých naivek i temperamentních, energických či rozvázných paní se dokázala proměnit v ženu nosící v sobě více než jen pomíjivou krásu. V roli Varvary diváky doslova ohromila. Divadelní kritici začali hovořit o Anně jako o nástupkyni herečky*

Marie Bečvářové, jiní ji přirovnávali k Marii Hübnerové.⁴¹ Publikace Pavla Taussiga vydaná v roce 2013⁴² se rovněž věnuje především tragickému konci hereččina života. Zejména vyzdvihuje statečnost a profesní disciplínu, s jakou snášela věznění manžela Vladislava Čalouna během natáčení komedie *Přijdu hned!*. Co se charakteristiky hereččiny tvorby týče, omezuje se Taussig na citaci Černého a Kvapila. Ponechává stranou zmínky o selském zjevu či vesnickém původu a přebírá plnokrevnost, temperament, laskavost, bodrost.

5.2 Novinové články

Zprávy o Anně Letenské po r. 1989 opět připomínají role z *Bouře*, *Bobřího kožichu*, *Rozbitého hrnce* či *Strakonického dudáka*. *Haló noviny* přináší v tomto ohledu mylnou informaci, a sice že Letenská si na Vinohradech zahrála rovněž Anču v Langrově *Periferii*⁴³. Toto tvrzení však bylo na základě několika nezávislých zdrojů⁴⁴ označené jako mylné.

I po roce 1989 se setkáváme s doslovným přepisováním dříve vydaných článků a s citacemi Černého charakteristiky herectví Anny Letenské z publikace z r. 1978. Dříve téměř notorická definice Letenské coby realistické herečky ovšem ustupuje do pozadí. S tímto termínem se naposledy setkáváme u Františka Kroce. Přesto i Kroc mění charakteristiku Anny Letenské, která se z „ženy z lidu“ proměnila v „intelektuálku“⁴⁵. Akcentování sociální tematiky v Letenské rolích, které bylo ústředním bodem článků z předlistopadového období, z textů po r. 1989 vyprchává. Místo představitelky rolí, kterými se svou tvorbou obracela k lidu, je díky svému „selskému zjevu“⁴⁶ vnímána jako herečka ztvárňující „postavy zemitých hospodyň s prořízlým jazykem“⁴⁷. Důraz na výrazný komický talent již není tak patrný. Letenská je spíše líčena jako přesvědčivá herečka se schopností zahrát role komické i tragické, „krásné role...i štětky“⁴⁸, následovnice Marie Hübnerové.

Stále více je akcentovaná role Letenské v protifašistickém odboji. Časopisu *Květy* publikuje protiněmecky laděné články, které si propůjčují její osobu pro varování před možností další okupace ze strany sudetských Němců a kritiky těch, kteří se za mučedníky

⁴¹ ČVANČARA, Jaroslav. Z jeviště na popraviště. <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad0902/101-115.pdf>

⁴² TAUSSIG, Pavel. *Neznámí hrdinové: pohnuté osudy*. Praha: Česká televize, 2013, s. 98-113.

⁴³ HEJZLAR, Tomáš. Anna Letenská dnešku. *Haló noviny*, roč. 4, č. 202, 29. 8. 1994, s. 5.

⁴⁴ Virtuální studovna Divadelního ústavu. <http://vis.idu.cz/Productions.aspx>; MÜLLER, Vladimír. *Padesát let Městských divadel pražských 1907-1957*. Praha: Ústřední výbor hlavního města Prahy, 1958, 185s.; SÍLOVÁ, Zuzana a HRDINOVÁ, Radmila. *Divadlo na Vinohradech 1907-2007*. Vyd. 1. Ilustrace Věra Mohylová. Praha: Divadlo na Vinohradech, 2007, 212 s.

⁴⁵ KROC, František. Za kulisami se připravovala na smrt. *Plzeňský deník*. Plzeň, 3. 5. 1995.

⁴⁶ HEJZLAR, Tomáš. Anna Letenská – herečka krásná a odvážná. *Haló noviny*, roč. 19, č. 64, 17. 3. 2009, s. 12.

⁴⁷ MARGOLIUS, Jiří. Poslední role Anny Letenské. *Týdeník Květy*, roč. 11, č. 25, 21. 6. 2001, s. 24.

⁴⁸ MARGOLIUS, Jiří. Poslední role Anny Letenské. *Týdeník Květy*, roč. 11, č. 25, 21. 6. 2001, s. 24.

pouze vydávají⁴⁹. Objevují se tituly *Statečný boj herečky Anny Letenské, Položili životy za pokrokové ideály humanismu* či *Statečná herečka*, které vyzdvihují její statečnost a veselou povahu. Rekonstruuji se poslední měsíce a dny hereččina života, zvláště její chování po zatčení manžela. V této souvislosti je často uváděna její poslední role ve filmu Otakar Vávry. Právě tento film, komedie *Přijdu hned!* se stává oblíbeným právě pro své paradoxní vyznění. Letenskou den po jeho dotočení zatklo gestapo a byla převezena do Terezína. Po dotočení *Přijdu hned!* už pak nikdy nepřišla. Texty doplňují dobové fotografie z koncentračních táborů. Jejich autoři pracují se svědectvími hereččiných blízkých a kolegů, objevují se historické dokumenty, dopisy a moták mamince, které Letenská stačila z tábora poslat. Některé články tíhnou k sentimentálnímu až zbožštělému pohledu na osobu Letenské, užívajíc k tomu vzpomínek kolegů i vlastní fantazie. V *Týdeníku* Televize z prosince 2009 se vůbec poprvé setkáváme s tvrzením, že Letenská byla jedinou českou herečkou, která byla zavražděná v koncentračním táboře. Zatím poslední zprávu o Anně Letenské nacházíme v *Novinách Prahy 2*, kde se o ní píše v souvislosti s ulicí nesoucí její jméno. Letenská je zde charakterizována jako vlastenka, filmová herečka a členka činohry vinohradského divadla, která se spolu se svým manželem dostala „do spárů gestapa“⁵⁰.

Jako potvrzení svých dojmů z Anny Letenské užívají autoři textů stále častěji očitá svědectví a vzpomínky hereččiných kolegů a lidí jí blízkých. Jedním z nejvíce citovaných se stávají slova Otakara Vávry, režiséra filmu *Přijdu hned!*: „*Seděla celý čas za kulisami s hlavou v dlaních, pak vyšla na scénu a sršela vtipem. Za kulisami i před kamerou se připravovala na smrt.*“⁵¹ Jeho výpovědi se inspirovala řada dalších článků, viz *Za kulisami se připravovala na smrt* či *Z natáčení šla na smrt*. Zmiňovány jsou rovněž vzpomínky jejich hereckých kolegů či přeživšího syna Jirky. Ty se shodují v popisu Letenské coby veselé, dobrosrdečné osoby se smyslem pro humor, která svým počínáním projevila velkou statečnost. U dalších informací, jako například jak se Letenská chovala při zatčení, výsleších či v koncentračním táboře, nás autoři textů s prameny, odkud čerpají, neseznamují. Omezují se na nepřesné odkazy typu „jak uvádějí prameny“ či „jak tvrdí svědkové“.

⁴⁹ HEJZLAR, Tomáš. Anna Letenská dnešku. *Haló noviny*, roč. 4, č. 202, 29. 8. 1994, s. 5.; HEJZLAR, Tomáš. Anna Letenská – herečka krásná a odvážná. *Haló noviny*, roč. 19, č. 64, 17. 3. 2009, s. 12.

⁵⁰ HRUBEŠ, Josef. Co skrývají ulice Prahy 2. *Noviny Prahy 2*, č. 3, březen 2014, s. 9.

⁵¹ KAŠPAR, Josef. Vzpomínka na Annu Letenskou. *Svoboda*, roč. 4, č. 89, 16. 4. 1994.

6 Závěr

V průběhu studia textů o Anně Letenské jsme měli možnost sledovat určité proměny a tendence, které její presentaci provázely. Cílem bylo zaměřit se na možné změny v charakteristice osoby Anny Letenské a její umělecké tvorby. Hereččin obraz si od doby jejího úmrtí prošel, jako každý obraz zesnulé osobnosti, určitým redukčním procesem. Zpočátku je charakterizována jako jedna z nejvýraznějších komiček, která ve svých rolích lidových postav uměla nacházet i tragickou, ale především lidsky uvěřitelnou rovinu. Ke změně pohledu na její osobu došlo na konci 70. a v průběhu 80. let, kdy byla upozaděna její komická stránka projevu a stala se herečkou z lidu, socialistickou umělkyní prostého venkovského původu, která svým realistickým herectvím a díky svému selskému zjevu vytváří hlavně role v hrách se sociální tematikou a která se hrdinně postavila nepřátelskému režimu. Po roce 1989 tyto atributy přinejmenším potenciální socialistické umělkyně ustupují do pozadí. Z Letenské se stává zosobnění statečnosti. Převažují rekonstrukce jejích posledních okamžiků a čím dál detailnější informace o její životní tragédii, které autoři textů získávají částečně ze vzpomínek pamětníků, částečně z dokumentů, které se vynořily po hereččině smrti: fotografie, historické dokumenty, očitá svědectví. A zdá se i jejich vlastní vklad: představivost, domýšlení,...Její umělecká tvorba je doplněna o filmové role, kde kvůli tragickému pozadí nesmí chybět poslední role pavlačové uklízečky Koukalové. Novinové články si její osobu propůjčují k manifestaci statečného vzdoru fašistickému režimu a velké morální síly.

Vymizely zmínky o velkých komických rolích (Varvara v *Bouři*, Wolfová v *Bobřím kožichu*, Praxagora v *Ženském sněmu*), nemluvě o těch tragických. Texty se hereckou tvorbou Letenské zabývají spíše okrajově. Život a umělecká dráha by se dala shrnout do několika hesel: nýřanská rodačka (vliv Františka Kroce) z divadelní rodiny, výrazově přesvědčivá herečka, s působením především ve vinohradském divadle, ale také v rozhlase a několika filmech, v převážně komických rolích. Z Anny Letenské, výrazné divadelní herečky s velkým komickým talentem, zůstal z celé její umělecké dráhy obraz statečné vlastenky. Opomíjení jejího komického talentu se přeneslo do polistopadových textů. Píše se o ní jako o charakterní herečce, herečce širokého repertoáru apod. Její současná podoba se tak zredukovala na obraz herečky z vinohradského divadla, na herečku-hrdinku. Paradoxně se tak smrt stala nejvyzdvihovanější událostí v jejím životě. Což je, soudě dle mého názoru, trochu málo. A jestliže se některý z článků touto cestou snažil vzdát holt její osobě, zvolil špatný způsob. Daleko více by se totiž slušelo vypíchnout uměleckou tvorbu a přínos Anny Letenské pro

české divadlo, než psaní o jejím tragickém osudu. V takto koncipovaných článcích spatřuji pouze využití přitažlivého tématu, nikoliv snahu o předání obrazu Anny Letenské coby výrazné divadelní herečky.

7 Literatura a prameny

BASS, Eduard. Trojí dramatický pokus. *Lidové noviny*. 17. 5. 1941.

BASS, Eduard. Předloha Káti Kabanové: Ostrovského Bouře na Vinohradech. *Lidové noviny*. 27. 4. 1941.

BERGEROVÁ, Eva M. Památce Anny Letenské. *Vlasta*, roč. 31, č. 47, 23. 11. 1977, s. 9.

BROUSIL, Antonín Martin. Bubelové „Slečna Pusta“. *Venkov*. 1. 2. 1941.

BROUSIL, Antonín Martin. Hauptmanův „Bobří kožich“ v Městském divadle pražském. *Venkov*. 19. 5. 1940.

BROUSIL, Antonín Martin. Ostrovského „Bouře“ v Městském divadle pražském. *Venkov*. 27. 4. 1941.

BROUSIL, Antonín Martin. Tři nové hry jednoaktové. *Venkov*. 14. 9. 1941.

BROUSIL, Antonín Martin. Maloměstští diplomati *Venkov*. 15. 2. 1942.

ČERNÝ, František. *Měnivá tvář divadla, aneb, Dvě století s pražskými herci*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1978, 319 s., [48] s. obr. příl.

ČVANČARA, Jaroslav. Z jeviště na popraviště. URL: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad0902/101-115.pdf>

DA. Vzpomínka na herečku. *Rudé právo*. 29. 8. 1979.

DRDA, Jan. Rozhlasový Týden v tichém domě. *Lidové noviny*. 30. 1. 1941.

FK. Vzpomínáme A. Letenské. *Lidová demokracie*. 30. 8. 1979.

HEJZLAR, Tomáš. Anna Letenská – herečka krásná a odvážná. *Haló noviny*, roč. 19, č. 64, 17. 3. 2009, s. 12.

HEJZLAR, Tomáš. Anna Letenská dnešku. *Haló noviny*, roč. 4, č. 202, 29. 8. 1994, s. 5.

HRUBEŠ, Josef. Co skrývají ulice Prahy 2. *Noviny Prahy 2*, č. 3, březen 2014, s. 9.

KAŠPAR, Josef. Vzpomínka na Annu Letenskou. *Svoboda*, roč. 4, č. 89, 16. 4. 1994.

- KONRÁD, Edmond. Bobří kožich. *Lidové noviny*. 19. 5. 1940.
- KOVAN, Karel. Antická komedie v Městském divadle na Poříčí. *Venkov*. 14. 9. 1941.
- KOVAŘÍK, František. *Kudy všudy za divadlem*. Praha: Odeon, 1982. 363 s.
- KOTÍK, Ota. Život a zmar herečky. *Večerní Praha*. 20. 8. 1984.
- KROC, František. Za kulisami se připravovala na smrt. *Plzeňský deník*. Plzeň, 3. 5. 1995.
- KROC, František. Herečka z lidu. *Pravda*. Plzeň, 29. 8. 1979.
- KROC, František. Herečka z lidu. *Obrana lidu*. 1. 9. 1984.
- KVAPIL, Jaroslav. Podoba Anny Letenské. In KAREL TRÄGER. *Divadelní zápisník: Ročník třetí*. Praha: Sdružení pro divadelní tvorbu v Umělecké besedě, 1948.
- MARGOLIUS, Jiří. Poslední role Anny Letenské. Týdeník Květy, roč. 11, č. 25, 21. 6. 2001, s. 24.
- MÜLLER, Vladimír. *Padesát let Městských divadel pražských 1907-1957*. Praha: Ústřední výbor hlavního města Prahy, 1958, 185s.
- PROCHÁZKA, Jan. Anna Letenská, Film a divadlo, roč. 23, č. 23, 16. 11. 1979, číslo strany nedohledáno.
- TAUSSIG, Pavel. *Neznámi hrdinové: pohnuté osudy*. Praha: Česká televize, 2013, s. 98-113.
- VACKOVÁ, Růžena. České herečky v současnosti. In *Žena v českém umění dramatickém*. Editor VESELÁ, Běla. Praha: Topičova edice, 1940. Knižnice českých žen. 189 s.
- VESELÁ, Běla. *Žena v českém umění dramatickém*. Praha: Topičova edice, 1940. Knižnice českých žen. 189 s.
- VM. Památce Anny Letenské. *Svobodné slovo*. 30. 8. 1974.
- VM. Úděl herečky. *Lidová demokracie*. 30. 8. 1974.
- Obrazová dokumentace:

In KVAPIL, Jaroslav. Podoba Anny Letenské. In KAREL TRÄGER. *Divadelní zápisník: Ročník třetí*. Praha: Sdružení pro divadelní tvorbu v Umělecké besedě, 1948.

14, *Bouře*. Městské divadlo na král. Vinohradech, prem. 27. 4. 1941, režie František Salzer.

15, civilní foto.

16, *Pokušitel*. Městské divadlo na král. Vinohradech, prem. 20. 12. 1939, režie Bohuš Stejskal, výprava Jan Sládek, j. h.